

menthetsz bennünket az éhenhalástól. — Egy könyvügynök viszont azt vallotta, hogy amikor Fuad megtudta, hogy ő könyveket visz a nép közé, fegyveres kíséretet adott melléje a legközelebbi faluig, nehogy bántódása essék. Fuad Alamát a törvényszék halálra ítélte. A naiv békétlen pedig, aki hitt abban, hogy jótéteményéért hálában lesz része s a népet megmentik a nélkülözéstől, harc közben csendőrgolyó végzett.

A sziriai kormány kiáltványban közölte, hogy az utak és falvak biztonsága végre helyreállott. S ime. A kiáltvány megjelenésének másnapján a Haifa-beiruthi országuton álarcos tettesek rabolták ki egy autót utasait. A legenda pedig föltámadt: Fuad Alama nem halt meg. Tényleg nem halt meg, mert más néven, más alakban újra, meg újra kitermelik a gyarmati megoldatlanságok.

(Tel-Aviv)

Bálint János

GAZDASÁG ÉS POLITIKA

A KONZERVATIV ANGLIA ALKONYA

Se szeri, se száma azoknak az illuzióknak, amelyek az angol konzervatív párt legutóbbi választási győzelmével keltek életre. Sokan szívesen hagyják figyelmen kívül azt a körülményt, hogy az érvényben levő kerületi választási rendszer meg az idejémulta kerületi beosztás mellett a mandátumok száma még megközelítőleg sem tükrözi vissza hűen a választók valódi hangulatát. A november 14.-i választások alkalmával pl. a konzervatívok 10.342.632 szavazatot kaptak 8.292.288 labour szavazattal szemben. Ez 20 százalékos többségnek felel meg, míg a mandátumok számát tekintve 381 konzervatív áll szemben 154 munkáspárti képviselővel. Egy tory mandátumra kereken 27 ezer szavazó esik. Egy labour képviselőre azonban már kereken 54.000.

Sokkal pontosabban fejezték ki az angol tömegekben végbement hangulatváltozást az 1934 november 1.-én megtartott községi választások. Ez alkalommal a Labour Party 770 mandátumot nyert. A konzervatívok 635 mandátumot veszítettek. London 28 kerülete közül 14-et hódított meg a Munkáspárt, a korábbi 4 helyett. Az 1386 londoni mandátum közül 729-et.

A konzervatív győzelem így tipikus angol választási győzelem, amely méltóan sorakozik az 1924 őszén a Zinovjev-levél hirhedtté lett fogásával vagy az 1931-ben MacDonalddal áruházával elővarázsolt választási többséghez. Ezuttal a megélénkült ipari termelés meg a britt tőkésérdekeket százszázalékosan fedő imperialista békepolitika ügyes kihasználása tették lehetővé, hogy a leadott kereken 21 millió szavazatból a konzervatív párt 10 milliót szerezzen magának. Baldwin a választások után is hivatalban maradt. Konzervatív körökben nagy az ujjongás, 1830-tól először maradt hivatalban angol kormány ilyen nagyarányú mandátum, többséggel.

A politikai Pirrhus-győzelem mellett a nem kevésbé átmeneti gazdasági eredmények is hozzájárulnak az illuziók növeléséhez. Anglia azon kisszámú tőkés országok közé tartozik, amelyeknek valóban sikerült tartósan túlhaladni a gazdasági válság mélypontján. A depresszió itt bizonyos értelemben konjunkturává nőtt. Az ipari termelés görbéje

1929-hez viszonyítva 111-re emelkedett. A nyersacélipar termelése 1935-ben 95.3 százalékkal haladta meg az 1934. év termelését és 28.1 százalék helyett 55.4 százalékos kapacitással dolgozott. 1935 októberében, 907.000 tonna volt az acélipar termelése, ami az elmúlt 8 és fél év rekordszinvonala. Az értékpapirkibocsátás, amely 1929 első hat hónapjában 196 millió font sterlingről 1930-ban 150, 1931-ben 86, 1932 megfelelő időszakában pedig 73 millióra esett, 1935 első hét hónapjában 193 millió f. st.-re emelkedett. 1935 júliusában 51 millióval 1920 óta a legmagasabb színvonalat érte el. Ha lord Melchett az angol Iparszövetség folyóiratában megjelent cikkének hitelt adhatunk, 1931-től kezdve 1935-ig 1.110 új gyárat alapítottak Angliában. Sok üzemet ki kellett bővíteni, hogy a megszorított rendeléseket kielégíthessék. Egyes külföldi megbízásokat pedig egyenesen kénytelenek voltak visszautasítani. A legnagyobb angol bankok, az u. n. *Big Five csoport* jelentése szerint a bankbetétek összege 1933-ban 33 mill. f. st.-gel esett, míg 1934-ben 1774 milliós rekordmagasságot ért el, amelyet 1935-ben is megtartott. Az *Economist* jelenti, hogy ugyanebben az évben a nyereségek 1933-mal szemben a nehéziparban 86.4 százalékkal, a textiliparban 152.5 százalékkal, az élelmezési iparban pedig 78.9 százalékkal emelkedtek. A hadianyagiparban vezérszerepet játszó Vickers Limited 4 százalékról 6 százalékra emelte osztalékát. A látszat azt mutatja, mintha az ottavai birodalmi konferencián megteremtett angol Világbirodalmi vámunió meg a fegyverkezési konjunktúra új életre varázsolták volna ezt az imperiálista fejlődés során létrejött, félmilliárd pár karból táplálkozó mo-lochot.

A gazdasági tények alapos szemügyre vétele után azonban merőben ellentétes következtetésekre jutunk. Az az egyedülálló helyzet, amelyben az angol kapitalizmus hanyatlásának történelmi színjátéka lefolyik, természetesen széles manőverezési lehetőséget nyújt. De a legnagyobb átmeneti sikerek sem, fedhetik el a tény: azok az iparágak, amelyeknek a brit cápa világhatalmi pozícióit köszönheti, menthetlenül pusztulásra vannak ítélve. A textilipar meg a szénbányászat fejlődése jegyében folyt le ez a terjeszkedés. Ma ezt a két iparágat gyógyíthatatlan válság férgői rágják.

Közismert tény, hogy a legfontosabb angol szénmedencékben mintegy félmillió bányász veszítette el egyszer s mindenkorra létlehetőségét. A legrózsaszínűbb képzelőerővel megáldott angol közgazdák sem tudnak ezzel az egyre kilátástalanabb helyzetbe sülyedő tömeggel mihez kezdeni. Lloyd George New Deal programja ugyan 170.000 munkanélküli áttelepítését igéri részben más iparágakba, részben a mezőgazdaságba. De hol a bizalom, amely ennek a különben elégtelen tervezésnek hitelt adna? A valamikor hatalmas angol liberálizmus eltűnt. Csak Lloyd George pislákoló népszerűsége tette lehetővé, hogy három wigh képviselő ül még az alsóházban. A munkanélküliség problémáját azonban még az esetben sem lehetne megoldani, ha a New Deal terv abszolút többséget szerzett volna. Nem a jóakaraton mulik ez. Az angol szénipar sorsa meg van pecsételve. Sem a szintetikus benzín, sem más iparágak nem alkalmasak olyan fejlődésre, amely ezt a tátongó rést valaha is betömhetné.

Hasonló sorsra jut az angol világbirodalom második pillére: a főnö meg szövőipar. A nagy gyarmati piacok évről-évre egyre észrevehetőbben mennek veszendőbe. Azok az országok, amelyekben valamikor csaknem monopóliumos helyzetet élvezett, ma saját textiliparukat fejlesztik. Kinában az orsók száma 1921-től 1927-ig megkétszereződött

Indiában ugyanezen időközben 6 millióról 8 és fél millióra, Braziliában másfélmillióról 2 és fél millióra emelkedett az orsók száma. Japán, Törökország, Magyarország és még egy sereg más ország erőltetett ütemben építik saját fonó és szövőiparukat. Hogy ennek az angol gazdasági életre milyen katasztrófális visszahatása van, az a tény bizonyítja legjobban, hogy az angol szövőipar kivitele Indiában a konjunktúra éveiben, 1927 áprilisától 1928 áprilisáig 5.479.000 f. st.-ről 3.319.000 f. st.-re esett. Ma az a helyzet, hogy a fonó és szövőipar termelése is megélnékült. Az angol gazdasági élet vezetői azonban maguk sem, értékelik sokra ezt a, belföldi piacra szorító felélnkülést. Ellenkező esetben nem lett volna szükség az u. n. redundancy bill-re, amely a fonó és szövőgépek felvásárlását és elpusztítását célozza. Textilérdekeltség véleménye szerint 11 millió fölösleges orsó és 140.000 fölösleges szövőszék van Angliában. Ezeket meg kell semmisíteni, ha a többi tartós foglalkoztatását akarják biztosítani.

Kétségtelen: egyelőre még számos lehetősége van az angol tőkének e hiányok kiküszöbölésére. Így a gépkivitel 1935 első 6 hónapjában az összkivitel 8.1 százalékáról 9.2 százalékára emelkedett. A fokozódó fegyverkezés is sok rendeltést hoz, hiszen Anglia a második helyet foglalja el a fegyverkezési kivitel terén. Köztudomású, hogy maga az angol imperializmus percenként 213 f. st.-et költ fegyverkezésre. De ha csak a többé-kevésbé hivatalos adatokat vesszük: is alapul, 1934-ben 30 milliót tett ki a katonai kiadások összege, míg 1913-ban kereken 10 millióra rugott. A légi flotta megháromszorozása, mely kormányhatározat következtében már folyamatban van, érezhető százalékát teszi ki a felélnkülésnek. Fejlődőben van az autóipar is. Míg 1934 szeptemberében 258.866 személy- és 85.633 teherkocsit gyártottak, 1935 megfelelő hónapjában már 311.544 személy- és 92.176 teherautó volt a termelés. Piperecikkek előállítására és más iparágak is lendületet vettek. Mindez azonban türelmetlen konkurrenciával kénytelen megbirkózni, amely ellen a már eddig bevezetett tilalmak és vámok is alig nyújtanak védelmiét.

A konzervatív választási győzelem Angliájában így a gazdasági élet felélnkülése sem szüntette meg az égető gazdasági bajok egész sorát. A munkanélküliség *nem* csökken érezhetően. 1934 júniusában 2.097.251 foglalkozás nélkülit tartottak nyilván. Számuk 1935 júniusában csak jelentéktelen százalékkal, 2.024.463 főre apadt. 1935 november 15-én 1.918.562 volt a foglalkozás nélküliek száma, de ismét emelkedő irányzattal. A szaporodás egy hónap alatt 2170 főt tett ki. Ugyanígy kiáltó az aránytalanság a hatalmasan megnőtt vállalkozói nyereség meg a munkások alig emelt, vagy pedig még lejjebb nyomott bérei közt is.

Anglia feje fölött Baldwin választási győzelme ellenére is ott áll a figyelmeztető: gondolj a halálodra! Talán a pillanatnyi eredménynél is nagyobb jelentősége van annak a ténynek, hogy a novemberi választásokon, ezuttal először, egy következetes: marxista képviselőt is beválasztottak az alsóházba. Ki tudja, meddig tarthatja magát Baldwin többsége? Ki tudja meddig lehet még egy annyira a közgyűlölet közepontjában álló renegátot, mint a 20.000 szavazattal kibuktatott Ramsay MacDonald az angol kormányban megtartani? Azt azonban a jelen választások eredményei is előre engedik látni, hogy Angliában ez, volt az utolsó ilyen mértékű választási győzelem.

Landersoy lord felsőházi tag indítványára az angol House of Lords a szocializmus vagy kapitalizmus fölött szavazott 1935 március 21-én.

Természetesen az utóbbi javára dőlt el a szavazás. De ki kételkedhet abban, hogy ezzel az önmegnyugtatósnak szánt szavazással az alkonyodói konzervatív Angliának nem minden haszonélvezőjét sikerült megnyugtanni.

Kovács Károly

A MAI NÉMET GAZDASÁGI HELYZET

Bámulattal vette tudomásul a világ, amit a nemzetiszocialista párt nürnbergi gyűlésén a hitlerizmus első 2 évének eredményeiről mondtak. A weimari köztársaságtól átvett 6 millió munkanélkülit — hangzottak — sikerült munkához juttatni, ma már csak 1.7 millió német áll munka nélkül, de legközelebb ezek is munkához jutnak... A munka halad... Pompás autók kötik össze a német városokat... A nemzet öntudat nagy alkotása, az új hadsereg, állandó rendelkezésekkel látja el a német termelést... Virágzó konjunkturákra jellemző, — mondták — hogy az ipar kihasználása alig marad vissza a válság előtti időkhöz képest... A termelés kifizetődik... A profit növekszik... 1934 adóbevétele 2 milliárd márkával nagyobb, mint 1933-é. A bankokban és takarékpénztárakban pedig növekedik a betétek összege, mint a növekvő népjólét kézzelfogható szimbóluma. A külföldi adósság lényegesen csökkent, a külkereskedelmi mérleg egyre javul, emellett mindinkább függetleníteni tudjuk magunkat a külföldtől, magunk állítunk elő mester-séges uton pamutot, gyapjút, benzint és nemsokára gummit is. Ezt halljuk a Harmadik Birodalom vezetőitől. Ugy látszik, a Harmadik Birodalomnak sikerült megtalálni azt a bizonyos archimédesi pontot, ahonnan a már-már kátyuba került német gazdasági életet újra virágzásba lendíthették. Mi történt? Csoda történt? Csoda történt, a „Német Csoda”, amint azt büszkén hirdeti egy német regényeim.

Nem állhatjuk meg, hogy ezt a csodát közelről szemügyre ne vegyük.

Dr. Scbachtnak nem jutott könnyű feladat, mikor arra vállalkozott, hogy munkaalkalmat teremt az állásnélküliek millióinak. A munka finanszírozása külföldi kölcsön révén lehetetlen volt, inflációra gondolni sem lehetett, viszont valahonnan mégis kezdőtőkét kellett teremteni. A megoldás Columbus tojása volt. A termelést foglalkoztatják és az ehhez szükséges tőkét, illetve hitelt váltók formájában bocsájtják az ipar rendelkezésére. A váltókat különböző pénzintézetek számítolják le (a kivétel részletei itt nem érdekelnek bennünket). Ha már most, — így hangzott az elgondolás, — sikerül valamiképpen begyújtani a gazdasági élet megakadt motorját, megmozdul a termelés, sőt tovább mozog akkor is, amikor a -begyújtást kiváltó első mesterséges konjunktura megszűnik, mert ez az első konjunktura szükségletet teremt, amely fogyaszt — és ezzel megindul a gazdasági élet vérkeringése. — Politikai megfontolások hatása alatt egész Németországot óriási műhellyé változtatták, mely a hadsereg számára dolgozott. Az előbbi elgondolás tetszetősnek ígérkezett — annál érdekesebb, hogy a kísérlet nem sikerült, a begyújtás elmaradt, a termelés magángazdasági szektora épp oly kevésbé foglalkoztatja a gazdasági életet, mint az állami megrendelések előtt. Hol volt hát a hiba a fenti gondolatmenetben?

A gazdasági élet kétféle kiadást ismer: termelő és fogyasztó természetű. A termelő kiadások és befektetések továbbtermelő értékeket hoznak létre. Ha pl. valaki tőkét fektet be egy cipőgyárba, úgy — normális körülmények közt — számíthat arra, hogy a tőke reprodukálja

önmagát további tőke formájában. Evvel szemben a fogyasztásra szánt tőke már nem vesz többé részt a gazdasági élet vérkeringésében. Tételezzünk fel pl. egy megfelelő tőkével rendelkező vállalatot, amely a Kárpátokat lebontaná és a Fekete Tengerbe öntené. Amíg a vállalkozás tart, az egész ország gazdasági élete felvirul, iparágak és emberek ezrei nyernek alkalmazást. A vállalkozás végrehajtása után azonban az ország gazdasági élete éppen olyan állapotban marad, mint a vállalkozás előtt. Ami pedig a tőkét illeti, amit a vállalkozásba fektettek, az a szó szoros értelmében elúszott a vízben. Ez a példa megvilágítja a katonai kiadások természetét is. (Evvel nem akarunk semmiként értékelni, csupán a katonai kiadásoknak az államháztartásban játszott szerepét közgazdaságilag megvilágítani.) A Harmadik Birodalom mesterséges konjunkturája a német felfegyverzésen alapul, és az erre a célra befektetett tőke nem reprodukálja önmagát új tőke formájában. Ellenkezőleg: a meglevő tőke változik át holt tőkévé, ami a nemzeti vagyon jelentékeny csökkentését jelenti.

Azt állítják Németországban, hogy ehhez a konjunkturához — amely mint láttuk, függvénye a katonai rendeléseknek — nem, folyamodtak bankjegyinflációhoz. Schacht és Hitler nagyon jól tudják, hogy a márka infláció *nyomort jelentene* és a rendszer bukását. Elfogadjuk: a bankjegyek ugyan jelentős mértékben szaporodtak, de nem annyira, hogy pénzinflációról lehessen beszélni. De a modern kapitalizmusnak nem csupán pénz a fizetési eszköze, hanem csekk, váltó, terhelés és jóváírás, valamint hitelnyújtás. Angliában pl. a készpénzzel lebonyolított fizetések száma elenyésző ahhoz képest, amennyit csekkel, vagy bankkönyveléssel lebonyolítanak. Ezeknek a technikája tette lehetővé, hogy a nagymennyiségű hadfelszerelési német váltót kibocsássák és forgassák, a bankjegyforgalom jelentéktelen emelése mellett. Ha tehát bankjegyinfláció nincs is a Harmadik Birodalomban, úgy van egy másfajta infláció: hitelinfláció, a fizetési eszközök inflációja, amivel azonban nem áll szemben, mint egyenérték, a gazdasági értékek növekedése. Ellenkezőleg, mint láttuk, a meglevő tőkét holt tőkévé alakították át. Mivel a fizetési eszközök mennyisége nőtt, a gazdasági értékek mennyisége pedig csökkent, kisebbedett a pénz vásárló ereje.

A tények mindenképp igazolják az előbbi elméleti fejtegetések helyességét. A hitleri uralom első 2,1/2 éve alatt a nagykereskedelmi árak 11,2%-kal emelkedtek. Minden konjunkturában emelkednek az árak, amíg be nem következik a dekonjunktura és a nyugalmi helyzet. Hogy továbbra is fenntartsák a konjunkturát, további áremeléseket kellene megengedniök. Azonban ez bércsökkentéssel volna egyenértékű, amire — érthető okokból — nem lehet gondolni. Arra tehát nincs mód, hogy a konjunkturát áremeléssel támogassák. Ime: Hitler, aki állandóan hangoztatja, hogy a Harmadik Birodalom nem áll kapitalista alapon, akarva-nemakarva, a kapitalista gazdasági élet törvényszerűségeinek kénytelen engedelmessé válni, a radikális alvezérek minden elégedetlenségére, kik korántsem titkolják ellenszenvüket a nagytőkés dr. Schachtal szemben.

A nemzeti szocializmus kell, hogy gondoskodjék tőkeképződésről és a tömegek jólétének emeléséről, ha uralmát fenn akarja tartani. Azt mondják, hogy képződött új tőke Németországban és az új bankbetétekre hivatkoznak. Először is: tömegtermelésnél nagyobb a profitráta, mint az üzemek kismérvű foglalkoztatása esetén, tehát hihető a profit megnövekedése. Azonban ez a tőkeképződés nem tényleges és nem termelő, hanem névleges és pillanatnyi. Láttuk, hogy a hadifelszerelés

a „helytelen tőkebefektetések” kategóriájába tartozik, ami végeredményben csökkenti a „nemzeti vagyont” és súlyosan veszélyezteti a gazdasági életet. Ha pedig meginog a márka, meginognak az ujonnan képződött tőkék is. Végeredményben az egész „nemzeti vagyont” összezugorodik, minél tovább tart a hadikonjunktúra. Hogy a bankok ezalatt számszerűleg meggazdagodnak, csupán egyéni meggazdagodás, az is csak számszerűleg, de ez nem, növeli a gazdasági értékeket és a jólétet. Ellenkezőleg, a Harmadik Birodalom hadikonjunkturája, valamint sok egyéb tevékenysége súlyosam csökkenti a német gazdaság tőkeállományát. Így pl. az önellátás nagy vívmánya avval jár, hogy a mesterségesen előállított „Wollstra” kilója 3.50 márka, míg; a természetes gyapoté 1.50. Ugyanez a helyzet a többi szintetikus nyersanyag előállításánál is. Az anyagok termelésére szükséges óriási beruházás csökkenti a német nemzeti vagyont, a mesterséges nyersanyagok drága volta csökkenti a fogyasztást és az életnivót. Továbbá: az elkerülhetetlenül szükséges nyersanyagok behozatala céljából szüksége van Németországnak kivitelre. Miután azonban Németország ma ársziget, amelyen az áru önköltsége a világpiac felett áll, állami exportalapot létesítettek, amely támogatja az exportipart abban, hogy önköltség alatt, dumpingárakon, adjon el a világpiacon. Ismét egy példa, amely mutatja, hogyan veszít a német nemzeti vagyont tőkeállományából.

Ugyancsak tőkevesztést jelent az u. n. törzstőke törvény (Stockkapitalgesetz) alkalmazása. E törvény értelmében a német részvénytársaságok kötelesek 6, ill. 8%-ot meghaladó osztalékjukat 3 évi kényszerkölcsön formájában az államnak rendelkezésére bocsájtani. Az állam így ráteszi kezét a nyereségre (reprodukált tőke), amelyet konsumtív kiadások formájában megsemmisít. (Mikor és hogy fogja a német állam ezeket a kölcsönöket a német kapitalistáknak visszafizetni ?)

Igáz, hogy a német adósságok Hitler alatt majdnem felére csökkentek. Ennek egyik oka, hogy a dollár és a font aranyértékük 60%-ára estek, — ez viszont nem nemzeti szocialista uralom érdeme. A másik körülmény a külföldi bizalmatlansága a hitleri uralommal szemben, ami arra indítja a külföldi hitelezőket, hogy Németországban fekvő kincsüket minden áron értékesítsék, amennyiben arra a német törvények és rendeletek módot nyújtanak. Így pl., míg a márka aranyértékének megfelelő kurzus Zürichben (100 márkáért) 124 frank volna, addig a különböző zárolt márkafajták kurzusa Zürichben 1935 október elején a következő: utazási márka 80 - zárolt hitelmárka 35-37, zárolt értékpapírmárka 23-25.50, stb. Ezek után szilárd márkáról beszélni — enyhén szólva — a helyzet tulságos szépítése.

A helyzet így a következő. A hitelinfláció a piacot ellátta váltókkal és ezekkel finanszírozta a mesterséges konjunkturát. Ez a kb. 10 milliárd márka összegű váltó, mint megemészthetetlen köllonc fekszik különböző pénzintézetek tárcájában, mint „aktiva”, és teljesen immobilá teszi ezeket az intézeteket. A hitelinfláció következménye, hogy egyre növekszik a drágaság, a béreket azonban, nyílt infláció elkerülése céljából, nem szabad és nem lehet emelni. Ez viszont a tömegnyomor növekedését jelenti, és veszélyezteti az uralom alapját. A magángazdasági szektor remélt megélénkülése nem következett be, ellenkezőleg, a fogyasztás mindinkább csökken. Ha tehát a konjunkturát nem táplálják tovább váltókkal, akkor újra visszatér a Hitler előtti idők munkanélkülisége.

Nehéz az állam pénzügyi helyzete is és Schacht ismét a polgári

közgazdaság klasszikus módszereihez kénytelen visszatérni. Minden állam igyekszik pénzügyei rendbentartása céljából a tisztán konstruktív természetű kiadásokat a folyó bevételekből, az adókból, fedezni. Évvel ellentétben a Harmadik Birodalom a konstruktív természetű katonai kiadásokat súlyos váltókölsönökből fedezte. Lényegesen enyhítené az állam, a jegybank és a többi, váltókkal immobilizált pénzügyi helyzetét, ha sikerülne ezeket a rövidlejáratú váltókölesönöket hosszulejáratú államkölsönre változtatni. Ebben az esetben csupán a kamat és a törlesztés terhelné az államháztartást, s az infláció és az ezzel együtt járó nyomor el volna kerülhető, továbbá stabilizálni lehetne a bérek és árat a mai nívón, ami csökkentené a társadalmi feszültségeket. Ez a terv. A kivétel: 1935 első 8 hónapjában 3 kölsönben lejegyeztek összesen 1.6 milliárd márkát. Ha ezt a tempót be tudják tartani, ha a birodalom kölsönforrásai, szóval tőkái, ki nem apadnak, úgy évente 2.4 milliárd márkát kerülne lejegyzésre, tehát több, mint 4 évig tartana, míg a fennálló 10 milliárd márkát adósságot konszolidálják. Feltéve a lehetetlent, hogy ez sikerül: a mai német gazdasági apparátusi foglalkoztatása havi 500 millió márkába kerül. Tehát először le kellene jegyezni a 10 milliárd márkát, azután havonta elő kellene teremteni 500 millió márkát a termelés mai üzemből tartására. Harmadszor pedig, marad az 1.7 millió munkanélküli, akinek munkát helyeztek kilátásba, ami további néhány 100 milliót igényel havonta. Nyilvánvaló: nem megy. Még akkor sem, ha Németország nem pusztítaná el fokozatosan meglévő tőkéjét. És még akkor is, ha a külföld, ma még nem látható politikai okokból, hitelt nyújtana Németországnak a soha-viszontnemlátásra, a fonds perdu, ez is csak pillanatnyi segínyt jelentene. Az adó emelése viszont csökkentené a vásárlóerőt, ami a gazdasági viszonyokat csak ronthatná. Az infláció tömegnyomor és politikai veszedelem volna. Maradna a Londonból ajánlott megoldás: a márkát aranyértékének felére redukálása, a német áru világpiaci versenyképessége emelése céljából. Ebben a versenyképességben azonban kételkedünk, mert Németországnak leértékelt rossz márkával drágán kellene megvásárolnia külföldről a nyersanyagot, ami a kész gyártmány árát emelné. Az eddigi valutaleértékelések tanulsága, hogy belföldön az élet megdrágult, ami a munkások és alkalmazottak bőrére megy. Azonkívül a többi valuta is részt kér ebből a számáversenyből, aminek következménye pl., hogy a fontsterling és a dollár viszonya ma, többrendbeli leértékelés és ingadozás után, ugyanaz, mint volt leértékelés előtt: 1 font 4.90 dollár. Egyébként: a hiteinfláció, valamint az exportjuttalom jelentősége éppen az, hogy a márkát rejtett úton leértékelték. A márkát 50%-ra való leértékelése tehát nem volna kivezető út, hanem az eddigi továbbkínálódás folytatása. Hatása az volna, hogy a fennálló nehézségeket pillanatnyilag takargassa, valójában azonban növelje. Ugyanez áll egy esetleges háború „kiutjára”, amelyről — feltéve, hogy győztes — a Harmadik Birodalom „nemzeti vagyona” csökkenésének kiegyensúlyozását várja talán.

Amint látható, a Hitler-kormány a legkevésbé sem találta meg azt a bizonyos archimédesi pontot, ahonnan a válság megoldható és a német gazdasági élet tartós virágzásba lendíthető. Sőt a német gazdaság mai helyzete nagyon hasonlít Münchhausen báró ama kalandjához, amikor hajánál fogva húzta ki önmagát a mocsárból, amibe sülyedt.

Valójában azonban a mocsárnak az a kellemetlen tulajdonsága, hogy minél kétségbeesettebben izog-mozog benne valaki, annál mélyebbre süpped bele.

A legutolsó két hónap eseményei különben mindenben igazolták előbbi következtetéseinket. Elegendő pár hirt ideirnünk.

1. Élelmiszerhiány Németországban 2. A fogyasztási (könnyű) ipar helyzetének súlyosbodása, általános panasz, hogy csökken a fogyasztás a textil-, autó- és rádióiparban, (amelyeket 2 év előtt mesterséges uton látszatvirágzásba lendítettek.) 3. Hivatalos körök figyelmeztetnek arra, hogy az államilag támogatott konjunktura végéhez közeledik, elvárják tehát a magángazdasági szektortól, hogy metegye kötelességét és termeljen, adjon rendelést. 4. A német konjunkturakutató intézet becslése szerint a tél folyamán a munkanélküliek száma fel fog menni 3 millióra. 5. 1935 november végén a munkanélküliek száma 1.985.000. A német hivatalos körök abbéli várakozásuknak adtak kifejezést, hogy az üzemek télviz idején nem tesznek munkásoknak az ucára és ha igen, ugy számíthatnak egy teljes szigorral lefolytatandó vizsgálatra. 6. A márkabankjegyet a nyugati tőzsdéken 45% disagióval jegyzik. 7. Mindezek logikus folyományaként: újra és fokozott mértékben működik a „német biztonságiszelep”, a zsidóüldözés, anélkül természetesen, hogy a zsidóságnak megengednék a kivándorlást, vagyis lemondanának célszerű biztonsági szelepjükről.

(Arad)

Ádám Elek

S Z E M L E

LIVIU REBREANU: RASCOALA

(Bucuresti, Editia Adeverul.)

Az az őszinte ünneplés, melyben a román irodalmi körök Liviu Rebreanut 50. születésnapja alkalmával részcsítették, a hivatalos jubisumiókkál ellentétben, valóban érdemes írónak és embernek jutott osztályrészül. Kétségkívül erősen érdekelnek a társadalmi jelenségek — mondotta Rebreanu a születésnapjával kapcsolatosan adott interjui egyikében, — de ettől odáig, hogy szociális vagy politikai állásfoglalást követeljek a szorosan vett művészi alkotás keretein belül, igen hosszú az út. A Felkelés című regényem első formájában parasztpárti könyv vélt. A parasztek között életem, mellyen szeretem őket. Tudom, hogy igen nehéz a sorsuk. Természetes, hogy rokonszenvem nem hagy el ak kor sem, mikor írásztalom mellett ülök. Azon veszem észre magam, hogy védelmembe veszem a parasztekot, hogy elkeseredetten küzdök az ellenségeik ellen. De azt hiszem, hogy ez az érzelmi szempont sohase lehet a művészet tárgya, mivel a művészi alkotás az objektíválást követeli. Épp ezért később átdolgoztam a Felkelés-t, melynek első fogalmazásában az állásfoglalásom, látható volt." Ha ehhez a művészi hitvalláshoz hozzávesszük Rebreanu őszinte nyilatkozatát a regresszív áramlatok, az antiszemitizmus és a fajgyűlölet ellen, ugy előttünk áll áll a legnagyobb élő román epikusnak és a román realista regény megteremtőjének alakja, teljes emberi jószándékával s művészetének határaival.

Rebreanu regényei, a Nyugatról importált s az itteni társadalom éghajlatában talajtalan pszichológizáló regényekkel elárasztott román irodalomban a környező társadalmi valóság embereivel és kérdéseivel telítettek. Első átütő sikerű könyve Ion, az erdélyi faluról szól s a pa-